

MALATYA İLİNDE KAYISI HASADINDA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

MALATYA İLİNDE KAYISI HASADINDA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

Yerel Düzeyde Mücadele Çalıştayları Raporu

**Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliğiyle Yerel Düzeyde Mücadele
MALATYA İLİNDE KAYISI HASADINDA ÇALIŞAN ÇOCUKLAR**

Danışmanlar

Bürge AKBULUT
Seda AKÇO

Proje Koordinatörü

Ertan KARABIYIK

Proje Asistanı

Cemre YAŞKEÇELİ

Fotoğraflar

Kalkınma Atölyesi Arşivi
Cemre YAŞKEÇELİ

Harita ve Şekiller

Ali KAPLAN
Kurtuluş KARAŞIN

Tasarım

Kurtuluş KARAŞIN
www.kurtuluskarasin.com

Baskı

Altan Matbaası
www.altanmatbaacilik.com

1. Baskı, Ağustos 2014, Ankara

© Bu yayın bir kamu malıdır. Bir kısmı veya tamamının alıntı yapılabilmesi ve çoğaltılabilmesi için Kalkınma Atölyesi'nden izin alınmasına gerek yoktur.

Kalkınma Atölyesi

Bilim, Kültür, Eğitim, Araştırma, Uygulama, Üretim ve İşletme Kooperatifi
Dodurga Mah. Poligon Sitesi 30-A, Türkkonut
Çankaya-Ankara
+ 90 (541) 457 31 90

<http://www.kalkinmaatolyesi.org>

www.facebook.com/kalkinmaatolyesi

[@kalkinmaatolyesi](https://twitter.com/kalkinmaatolyesi)

www.kalkinmaatolyesi.org

info@kalkinmaatolyesi.org

Giriş	5
Kayısı Üretimi ve Hasadı	6
Dünya’da ve Türkiye’de Kayısı Üretimi	6
Kayısı Hasadı ve İşlemleri	10
Kayısı Hasadında İşçilik Biçimleri	12
Kayısı Hasadında ve Tüketicie Ulaşmasında Başlıca Aktörler	13
Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliği	23
Çocuk İşçiliğinin Önlenmesine ve Düzenlenmesine Dair Yasal Çerçeve	23
Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliği	25
Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çalışmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi	26
Bitkisel Üretimde Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliğiyle Mücadele - Malatya Çalıştayları	30
Malatya Çalıştayı - I	30
Malatya Çalıştayı - II	34

Giriş

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre dünyada çalışan 5-17 yaş arasındaki çocukların yüzde 70'i (132 milyon çocuk) tarımda çalışmaktadır (ILO, 2010). Türkiye verilerine göre ise¹ çalışan çocukların yüzde 45'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bu oran kırsal kesimde yüzde 75'e çıkmaktadır. Bu verilerin mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çalışan çocukları kapsamadığı göz önüne alındığında, tarım işçiliğinden etkilenen toplam çocuk sayısının çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği ülkemizde çok sayıda ili etkileyen bir konudur. Resmi tahminlere göre 19 il ve bu illerin ilçelerine 5 bin ve daha fazla mevsimlik gezici tarım işçisi göç etmekte, 11 ilden ise 5 bin ve daha fazla gezici tarım işçisi mevsimlik olarak ayrılmaktadır. Bu il sayılarına mevsimlik mahalli tarım işçilerinin bulunduğu iller dahil değildir.

Kalkınma Atölyesi, mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk istihdamının önlenmesi amacıyla yerel olanakları ve potansiyeli harekete geçirmek ve il düzeyinde eylem planları oluşturmak için 2013 yılında bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışmanın ilk yöreni her yıl yaklaşık 80-100 bin mevsimlik gezici tarım işçisinin istihdam edildiği Malatya ilidir. Diğer iller ise Eskişehir ve Adana'dır.

Bu rapor, Malatya'da gerçekleştirilen yerel çalıştayların sonuçlarını ortaya koymakta ve üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kayısı üretimi ve hasadı ile ilgili genel bir çerçeve sunulmakta; Dünya'da ve Türkiye'de kayısı üretimi, kayısı hasadı ve işlemleri, kayısı hasadında işçilik biçimleri ve kayısı hasadındaki aktörler hakkında bilgi verilmektedir. Raporun ikinci bölümünde ise, mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliği konusuna değinilmekte; çocuk işçiliğine dair yasal çerçeve, Türkiye'de mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk işçiliği ve bu işlerde çalışmanın çocuklar üzerindeki etkisi anlatılmaktadır. Raporun son bölümü ise, 26-27 Temmuz 2013 ve 11 Haziran 2014 tarihlerinde Malatya'da gerçekleştirilen “Mevsimlik Tarım Göçünde Çocuk İşçiliği ile Yerel Düzeyde Mücadele” çalıştaylarında elde edilen sonuçlara yer verilmektedir.

1 TÜİK, Çocuk İşgücü Araştırması, 2012

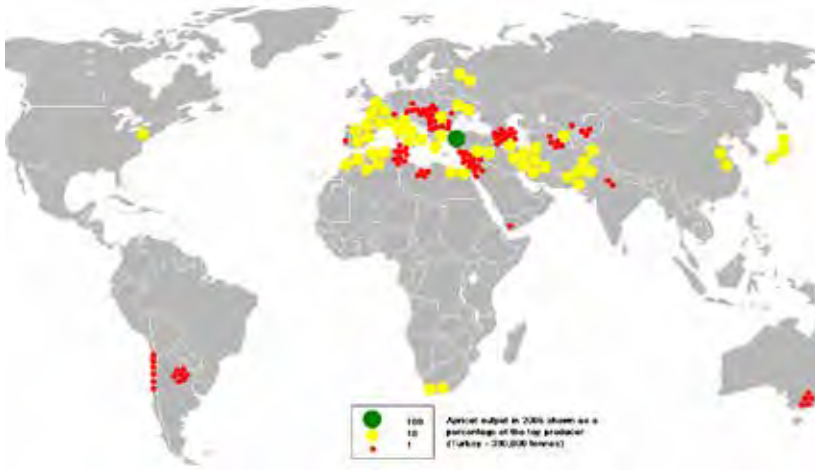

Kayısı Üretimi ve Hasadı

Dünya’da ve Türkiye’de Kayısı Üretimi

Dünya genelinde yılda yaklaşık 3,5 milyon ton yaş kayısı üretilmektedir. Bu üretimin yaklaşık 700 bin tonu Türkiye’de gerçekleştirilmektedir. Bu üretim miktarıyla Türkiye, dünya kayısı üretiminde yaklaşık yüzde 20’lik pay ile birinci sırada yer almaktadır. Türkiye’yi Pakistan, İran, Özbekistan ve İtalya takip etmektedir.¹

Harita 1: Dünyada kayısı üretim miktarlarına göre dağılım²

Kayısı üreticisi ülkelerden Fransa, İspanya, İtalya, Macaristan ve Yunanistan taze kayısı ihracatçısıdır. Türkiye, Avustralya, İran ve Orta Asya ülkeleri daha çok kuru kayısı; Güney Afrika, Çek Cumhuriyeti, Bulgaristan ve Romanya konserve kayısı ihracatçısı ülkelerdir. ABD ise Avrupa kıtasına kuru kayısı ve konserve ihraç etmektedir.³

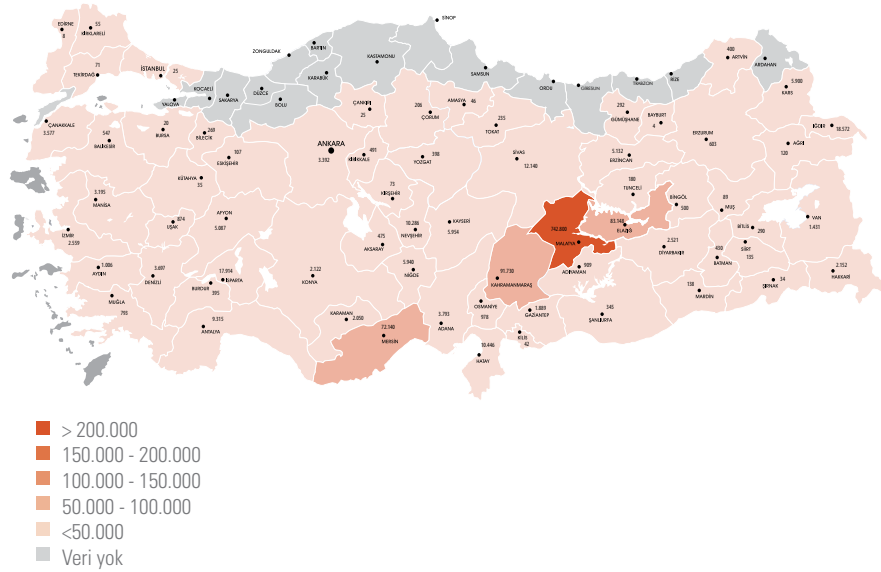
1 Muhammed Raşid Ünal (2010), *Kayısı Araştırma Raporu*, Fırat Kalkınma Ajansı, Eylül 2010, Malatya.

2 Muhammed Raşid Ünal (2010), *Kayısı Araştırma Raporu*, Fırat Kalkınma Ajansı, Eylül 2010, Malatya

3 Muhammed Raşid Ünal (2010); *Kayısı Araştırma Raporu*, Fırat Kalkınma Ajansı, Eylül 2010, Malatya.

Türkiye’de kayısı üretimi kuzey illeri hariç hemen hemen bütün illerde gerçekleşmektedir. 2012 yılında Malatya’da kayısı üretimi yapılan alan 742 bin dekar çıkmıştır. Kayısı üretim alanlarının dağılımına bakıldığında 2010 yılında 709 bin dekar alanla Malatya ili birinci sırada yer almaktadır (Harita 2). Malatya ilinin çevresinde yer alan Baskil (Elazığ), Elbistan (Kahramanmaraş), Gölbaşı (Adıyaman), Gürün (Sivas) ilçelerinde de yoğun kayısı üretimi söz konusudur. Bu yörelerde üretilen kayısının çok büyük kısmı kurutulmaktadır.

Harita 2: Türkiye’de illere göre kayısı üretim alanları (Dekar-2010)⁴

Türkiye’de kayısı üretimi yıllara göre dalgalanma göstermektedir. Bunun temel nedeni ilkbahar geç donlarıdır. Bu durum kayısı hasadında çalışacak mevsimlik gezici tarım işçi sayısını da etkilemektedir. Geç donlardan Akdeniz illeri daha az, karasal iklimin hakim olduğu yöreler daha çok etkilenmektedir. 2013 yılında onbinlerce işçi kayısı hasadı için Malatya’ya gelirken, 2014 yılındaki don olayının çiçeklenme döneminde olması kayısı üretimini olumsuz etkilemiş ve mevsimlik gezici tarım işçilerinin çok büyük bir kısmı Malatya iline gelememiştir.

Dünya yaş kayısı üretiminin yüzde 11’i, kuru kayısı üretiminin ise yüzde 70’i Malatya’da gerçekleşmektedir. Bu üretim sayesinde Türkiye yılda yaklaşık 300 milyon dolarlık ihracat geliri elde etmektedir. Kayısı ihracatı başta Avrupa ülkeleri olmak üzere 150 ülkeye yapılmaktadır. ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve Almanya toplam ihracatın yarısının yapıldığı ülkelerdir.

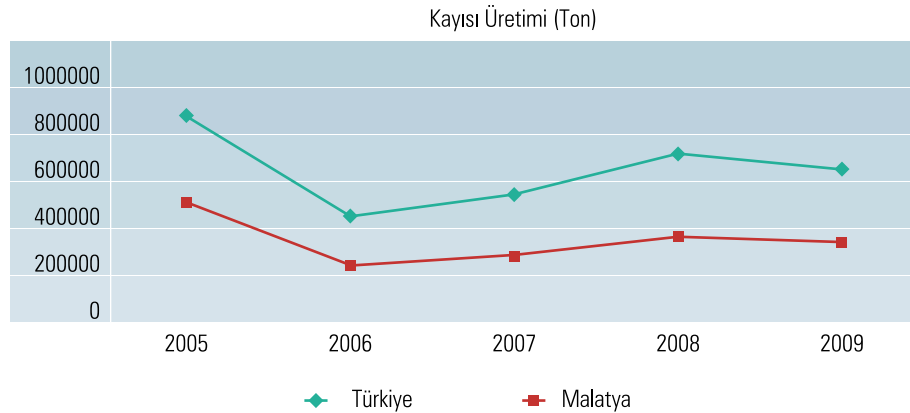
4 TÜİK, 2010 verilerinden üretilmiştir.

Malatya yaklaşık 8 milyon kayısı ağacı ve yıllık ortalama 100 bin ton (100 milyon kg) kuru kayısı üretimiyle, ülke üretiminin yüzde 85'ini, yaş kayısı üretiminin ise yüzde 55'ini gerçekleştirmektedir (Grafik 1).

Kayısı toplandıktan sonra iki şekilde kurutulmaktadır; gün kurusu veya ıslım kayısı. Gün kurusu kayısı hiçbir işleme tabi tutulmadan güneş altında kurutulmaktadır ve rengi kahverengidir. ıslım yoluyla kurutulan kayısı ise yaklaşık altı saat kükürt odasında kaldıktan sonra güneşte kurutulmaktadır ve rengi açık renktedir.

Grafik 1: Türkiye ve Malatya'da yaş kayısı üretimi⁵

Malatya ilinde meyvelik alanın yüzde 80'i kayısı bahçelerinden oluşmaktadır. İlde kayısı işleyen 50 civarında işletme mevcut olup, bu işletmelerde geçici olarak yaklaşık 5 bin kişi istihdam edilmektedir. Çiftçi Kayıt Sistemi verilerine göre

⁵ Muhammed Raşid Ünal (2010); *Kayısı Araştırma Raporu*, Fırat Kalkınma Ajansı, Eylül 2010, Malatya.

Malatya ilinde 30 bin aile yoğun olarak kayısı üretimiyle ilgilenmektedir ve kayısı yaklaşık 200 bin ailenin gelir kaynağı konumundadır.⁶

2012 yılı verilerine göre Malatya’da 742 bin dekar alanda kayısı üretimi yapılmış, bu alanlardan 725 bin ton yaş kayısı üretimi gerçekleştirilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Malatya ilçelerinde kayısı üretim alanı ve üretim miktarı (2012)⁷

İlçe	Üretim Alanı (da)	Dağılım (%)	Üretim Miktarı (Ton)	Dağılım (%)
Merkez	116.000	15,62	116.820	16,1
Akçadağ	162.000	21,81	138.810	19,1
Arapgir	2.600	0,35	608	0,1
Arguvan	15.250	2,05	15.150	2,1
Battalgazi	58.000	7,81	57.640	7,9
Darende	110.000	14,81	126.082	17,4
Doğanşehir	40.700	5,48	38.268	5,3
Doğanyol	15.200	2,05	17.616	2,4
Hekimhan	77.250	10,40	69.350	9,6
Kale	16.100	2,17	17.300	2,4
Kuluncak	36.000	4,85	26.605	3,7
Pötürge	18.000	2,42	16.095	2,2
Yazıhan	48.500	6,53	55.200	7,6
Yeşilyurt	27.200	3,66	30.000	4,1
Toplam	742.800	100,00	725.544	100,0

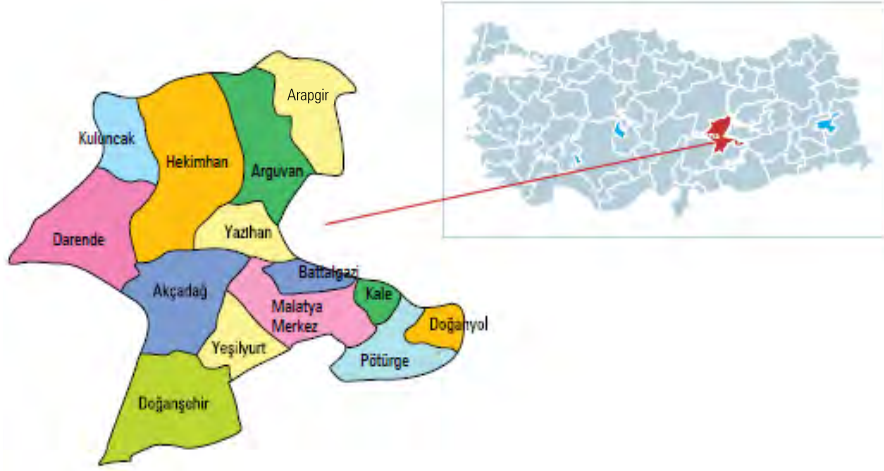
Darende, Akçadağ, Battalgazi, Kale, Merkez, Yazıhan ve Hekimhan Malatya’daki önemli kayısı üretim alanlarıdır (Harita 3). Kayısı meyvesinin olgunlaşmasında rakımın etkisi bulunmaktadır; rakımı düşük olan ilçelerde kayısı daha erken olgunlaşır, daha erken hasat edilirken, rakımı yüksek olan ilçelerde ise kayısı geç olgunlaşır ve geç hasat edilir. Hava­ların sıcaklığına bağlı olarak Haziran ayı sonuna doğru başlayan hasat çalışmaları, Ağustos ayının ortasına kadar ortalama 45-50 gün sürmektedir.

En erken hasat Kale ilçesinde yapılmakta, bunu Battalgazi, Merkez, Yazıhan, Akçadağ ve Darende izlemektedir. Kale ve Darende arasında hasat bakımından yaklaşık 20-25 günlük bir fark bulunmaktadır. Bölgede temmuz ayı içerisinde olgunlaşan kayısı hasat edildikten sonra kükürt odalarında kükürtlenmekte ve kurutulmaktadır.

6 Muhammed Raşid Ünal (2010); *Kayısı Araştırma Raporu*, Fırat Kalkınma Ajansı, Eylül 2010, Malatya.

7 Malatya Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2012 Yılı Faaliyet Raporu.

Harita 3: Malatya İli İlçe Haritası

Kayısı Hasadı ve İşlemleri

Kayısı hasadı ve işlemleri sırasıyla şunları içermektedir:

- i. Ağaçtan silkleme yoluyla kayisuların çadırlara düşürülmesi,
- ii. Yere düşürülen kayisuların sınıflandırılarak 12 kg'lık plastik kasalara doldurulması,
- iii. Kasalara doldurulan kayisuların;
 - a. taze veya meyve suyu amaçlı satılacak ise hemen pazara sunulması,
 - b. kurutulacak ise;
 - islim yapılarak kurutulacak kayisuların islim odasına taşınması ve katı kükürtün yakılarak 6 saat boyunca kükürtlenmesi, daha sonra bezlere serilerek kurumaya bırakılması,
 - gün kurusu yapılacak ise bezlere serilmesi ve kurumaya bırakılması,
 - c. patik yapılması (kükürt odasından çıkartılan veya günkurusu olarak kurutulacak kayisuların çekirdeklerinin çıkartılması),
 - d. çekirdeklerin çıkarılmasından sonra, kayisuların tekrar bezlere serilerek kurutulmasının sağlanması.

Bir ağacın ortalama 60 kg taze kayısı ürettiği, bir kişinin de günde ortalama 4 ağaç silkeleyebildiği varsayıldığında, bir işçi bir günde ortalama 240 kg. kayısı hasat etmektedir.

Kayısı üretim sürecinde toprak işleme, düzeltme, gübre uygulama, ilaçlama, su göleti yapma, sulama, budama, hasat ve taşıma işlerinde 1 dekarlık bir arazi için, 70 saat iş gücüne gereksinim bulunmaktadır. Bu iş gücünün 33 saati hasat için gerekli olup, bu da toplam iş gücü içinde yüzde 46'lık bir paya sahiptir.⁸

8 BİLSAM (2009); *Malatya Kayısı Raporu*, Malatya.

Silkelenmeyi bekleyen olgunlaşmış kayısılar (26 Temmuz 2013)

Malatya’da, 2012 yılında, 742 bin dekarlık kayısının hasadında 24.4 milyon saatlik hasat işçiliği söz konusudur. Günde ortalama 10 saat çalışılması durumunda, kayısıların hasadı için 2.44 milyon gün/işçi’ye gereksinim duyulmaktadır. Bir işçinin kayısı hasat sezonunda ortalama 20 gün çalıştığı varsayıldığında 120 bin işçiye gereksinim duyulmaktadır. Bu kadar işçi Malatya ilçe ve köylerinde bulunmadığından ve de kayısı hasadı geleneksel yöntemle, insan gücüyle yapıldığından (kayısı silkme ve kayısı çekirdeğini çıkarma çalışmalarında makineleşme süreci başlamış, ancak yaygın değildir) hasat işçiliği için il dışından işçi gelmesi gerekmektedir. Ancak ne kadar işçinin Malatya dışından hasat amacıyla geldiği bilinmemektedir.

Kayısı hasadının başlamasıyla ilgili herhangi bir kurum veya kurul kararı alınmamakta; iklimin durumuna göre kayısı olgunlaştığında, bahçe sahipleri kayısı hasadına başlamaktadır. Havaaların sıcaklığına bağlı olarak ilin en alçak yerlerinde ve vadi tabanlarında başlayan kayısı hasadı genellikle Haziran ayı sonunda başlamakta, yüksek yerlerdeki bahçeler ise, Ağustos ayının ilk haftasında kayısı hasadı yapılmaktadır.

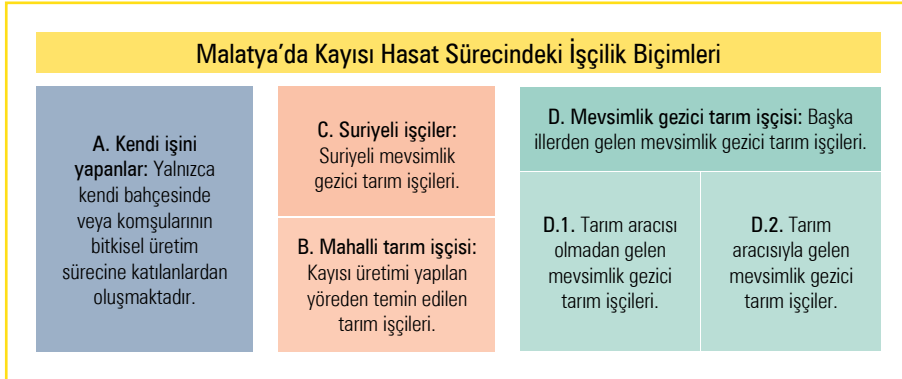
Kamu kuruluşları, kayısı hasadı için il dışından geleceklere yönelik Mevsimlik Tarım İşçileri Projesi (METİP) kapsamında, konaklama yerleri tahsis etmekte ve bu konaklama yerlerinin altyapısı hazırlanmaktadır. Ancak Malatya ilinde yapılan konaklama yerinin etkin kullanılmadığı ifade edilmiştir. Malatya dışından gelen işçiler genellikle kayısı bahçe sahibinin belirlediği yerlerde/çadırlarda konaklamaktalar.

Kayısı Hasadında İşçilik Biçimleri

Kayısı hasadında çalışanlar genel hatlarıyla dörde ayrılmaktadır (Şema 1):

- A. *Kendi işini yapanlar*; kendi kayısı bahçesindeki kayısını toplayan, komşusuna ve akrabalarına yardım eden aileler ve bu ailelerin üyeleri, arkadaşları ve akrabaları kayısı hasadına katılmaktadır.
- B. *Mahalli tarım işçisi*; kayısı bahçelerinin bulunduğu köy, ilçe veya ilden yevmiye ile başkasının kayısını toplamaya giden işçiler genellikle kayısı bahçesi sahibi veya yerel tarım araçları tarafından organize edilmektedir. Bu işçilerin çoğu akşamları evlerine dönmekte, çok azı ise kayısı bahçesi sahibi tarafından sağlanan konaklama olanaklarından yararlanmaktadır. Bu işçiler aile üyeleriyle birlikte olduğu kadar bağımsız bireyler olarak da işçilik yapmaktadır.
- C. *Suriyeli işçiler*; Suriye kriziyle birlikte 2012 ve 2013 yıllarında kayısı hasadına katılan Suriye vatandaşlarının sayısında artış olmuştur. Bu işçilerin bazıları kendi imkanlarıyla gelmekte, bazıları ise tanıdıkları veya tarım araçları vasıtasıyla hasat sürecine katılmaktadır.
- D. *Mevsimlik gezici tarım işçileri*; kayısı üretim alanları dışından, genellikle Doğu ve Güneydoğu'nun Adıyaman, Şanlıurfa, Mardin, Batman, Şırnak, Diyarbakır, Siirt illerinden kayısı hasadı için bütün aile üyeleriyle veya grup olarak gelen işçiler söz konusudur. Bu işçiler ikiye ayrılmaktadır:
 - (i) tarım aracısının organizasyonu ile gelenler (D2),
 - (ii) tarım aracısının organizasyonu olmadan ya kayısı bahçesi sahibiyle doğrudan irtibatlı ya da Malatya iline kendi imkanlarıyla iş bulma umuduyla gelen işçilerdir (D1). Bu işçilerin içinde kayısı bahçelerdeki ürünü ağaç üzerinde satın alan firmalar adına da hasat işçiliği yapanlar bulunmaktadır.

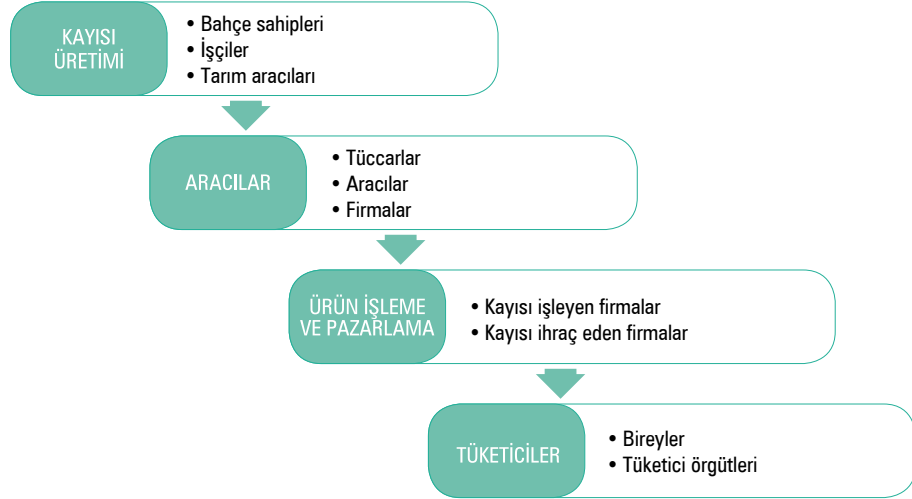
Şema 1: Kayısı hasadında işçilik biçimleri

Kayısı Hasadında ve Tüketicie Ulaşmasında Başlıca Aktörler

Kayısı üretimi ve kayısının tüketiciye erişme zinciri dört aşamadan oluşmaktadır (Şema 2).

Şema 2: Kayısı üretimi ve tüketiciye erişim zinciri

Ağaçtan yerdeki örtülere silkelenmiş kayısılar plastik kovalara doldurulmaktadır.
27 Temmuz 2013, Malatya

Bitkisel üretim sürecinin başında üç temel aktör bulunmaktadır:

- i. *Bahçe sahipleri*: İllerde mevsimlik ve geçici yeterli işgücü bulunmadığı için, narenciye, fındık, kayısı, kiraz, kimyon üretim ve hasat sürecinde tarım işçisi çalıştıranlar.
- ii. *Aileler ve çocuklar*: Bu süreçteki aileler, mevsimlik gezici tarım işlerinde çalışarak yoksulluklarının üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Bu ailelerin geçim stratejisi, çocuklarının da gelir elde etmesine bağlıdır.
- iii. *Tarım araçları*: Bitkisel üretim yapan tarla veya bahçe sahipleriyle işçiler arasında iş organizasyonunu üstlenen kişilerdir. Uzun yıllardır tarımsal istihdamda aracılık görevini yerine getiren kişiler, yaptıkları işleri *Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği*'ne göre gerçekleştirmektedir. Bu yönetmelik mevsimlik gezici tarım işçiliğinin kayıt altına alınması için önemli bir yasal düzenlemedir. Ancak, yönetmelikle iş araçlarına verilen sözleşme yapılması ve bu sözleşmede yer alması gereken ücretler, ödemeler, ulaşım ve barınma koşullarıyla ilgili sorumlulukların (madde 11) gerçekleştirilmemesi durumunda da, herhangi bir idari veya cezai yaptırımın öngörülmemiş olması düzenlemenin etkililiği açısından önemli bir eksikliktir.⁹

Kayısı hasadında yukarıda belirtilen üç temel aktörün dışında yer alan diğer aktörler ise şunlardır:

- *Kamu kuruluşları*; çalışma ve iş kurumu il müdürlüğü, milli eğitim müdürlüğü, gıda, tarım ve hayvancılık il müdürlüğü, sağlık il müdürlüğü, jandarma il komutanlığı, aile ve sosyal politikalar il müdürlüğü
- *Sivil toplum ve meslek örgütleri*; tabipler odası, eğitim sendikaları, tüketici örgütleri, baro, eğitim amaçlı dernek ve vakıflar, hak temelli çalışma yapan sivil toplum kuruluşları, ziraat odaları.
- *Özel sektör kuruluşları*; ticaret borsası, firmalar, ihracatçı birlikleri.
- Yerel ve ulusal medya.
- Akademik kuruluşlar.

9 Özsel Bebeli (2012): Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuklar: Sorun Analizi ve Politika Önerileri, Kalkınma Atölyesi, Ankara.

T.C. Resmî Gazete

Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğünce Yayınlanır	
27 Mayıs 2010	Sayı: 27593

14/3/2004 tarihli ve 25402 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığına İzin Verilmesi ve Aracıların Denetimi Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılarak yerine bu yönetmelik yayımlanmıştır.

TARIMDA İŞ ARACILIĞI YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, tarım aracılığı için izin verilmesi ve bunların çalışma ve denetimi ile tarım aracı, mevsimlik gezici tarım işçileri ile bunları çalıştıran tarım işverenleri arasındaki ilişkinin düzenlenmesi hakkında usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, tarımda iş ve işçi bulma aracılığı yapmak üzere Kurumdan izin alan gerçek veya tüzel kişiler ile mevsimlik gezici tarım işçileri ve bunları çalıştıran işverenler hakkında uygulanır.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 25/6/2003 tarihli ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

Aracı: Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı görevini yapmak üzere Kurumca izin verilen gerçek veya tüzel kişileri,

Aracılık belgesi: Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı yapmak üzere Kurum tarafından verilen belgeyi,

Genel Müdürlük: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğünü,

İl Müdürlüğü: Türkiye İş Kurumu İl Müdürlüğünü,
İşçi: Tarım işinde mevsimlik gezici olarak çalışan işçileri,
İşveren: Mevsimlik gezici tarım işçilerini çalıştıran işverenleri,
İşyeri: Konaklama yerinin mücavir alanında bulunan tarım işinin yapıldığı işyerini,
Konaklama yeri: Tarım işçilerinin konakladığı ve tarım işyeri ile aynı mücavir alan sınırlarında bulunan yerleri,
Kurum: Türkiye İş Kurumunu,
Mahalli Mülki İdare Amirliği: İşyeri ile konaklama yerinin sınırları içinde bulunduğu il valiliğini veya ilçe kaymakamlığını,
Şube Müdürlüğü: Türkiye İş Kurumu Şube Müdürlüğünü,
ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığı, Aracıda Aranılan Nitelikler

Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı

MADDE 5 – (1) Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı, esas itibarıyla Türkiye İş Kurumunca yapılır.

(2) Ancak, Kurum il veya şube müdürlüğü bulunmayan ya da olmasına rağmen haberleşme, ulaşım ve koordinasyon güçlüğü olan yerlerde, Kurum tarafından gerçek veya tüzel kişilere aracılık yapmaları için izin verilebilir.

(3) Kurumdan izin alınmadan aracılık yapılamaz.

(4) Aracıların işçilerden ücret almaları yasaktır. Ücret yalnızca işverenden alınır.

Aracıda aranılan nitelikler

MADDE 6 – (1) Aracılık yapacak gerçek kişiler ile tüzel kişileri idare, temsil ve ilzama yetkili kişilerde aşağıdaki nitelikler aranır:

a) Türk vatandaşı olmak,

b) 18 yaşını bitirmiş olmak,

c) Kamu haklarından yoksun bulunmamak,

ç) Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak,

d) En az ilkokul mezunu olmak.

(2) Ayrıca, Kurumca belirlenen miktardaki masraf karşılığının yatırılması ve tüzel kişilerce şirket kuruluş sözleşmesinin yayımlandığı ticaret sicil gazetesinin bir örneğinin Kuruma ibraz edilmesi şarttır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Aracı Belgesi, Aracı Belgesinin Geçerlilik Süresi, Aracı Sicili, Aracılığın Devredilemeyeceği

Aracı belgesi

MADDE 7 – (1) Aracılık yapmak üzere başvuran ve Kurum tarafından tarımda iş ve işçi bulma aracılığı yapması uygun görülen gerçek veya tüzel kişilere, Kurum il veya şube müdürlüklerince yazılı olarak bilgi verilir. Talepleri uygun bulunan gerçek veya tüzel kişilerden Kurumca belirlenen miktarda masraf karşılığının tahsil edilmesini müteakip Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracısı Belgesi verilir. Tüzel kişiler için bu belgede, tüzel kişiliği idare, temsil ve ilzama yetkili kişiler de gösterilir.

Aracılık belgesinin geçerlik süresi

MADDE 8 – (1) Aracılık belgeleri üç yıl süre ile geçerlidir. Bu süre sonunda aracılığı sürdürmek isteyenlerin belgeleri izin yenileme masraf karşılığının yatırılması ve uygun görülmesi halinde üçer yıllık olarak Kurum tarafından yenilenir.

Aracı sicili

MADDE 9 – (1) Kurumca her aracı için bir Aracı Sicili düzenlenir. Bu sicilin içeriği Kurumca belirlenir. Aracı sicilleri ilgili Kurum il veya şube müdürlüğünde saklanır.

Aracılığın devredilemeyeceği

MADDE 10 – (1) Aracılık, yalnız aracılık belgesi almış olanlarca yapılır; başkasına devredilemez, vekalet yoluyla yürütülemez.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yükümlülük, Sözleşme Düzenlenmesi, Rapor Verme, Aracılık Belgesinin İptali

Yükümlülük

MADDE 11 – (1) Aracılık yapmak üzere, izin verilen gerçek veya tüzel kişiler;

- a) İşverenler ve işçiler ile örneği Yönetmelik ekinde bulunan Kurumca hazırlanmış sözleşmelerin birer örneğini düzenleme tarihinden itibaren on iş günü içinde onaylanmak üzere Kuruma ulaştıracaklarını,
- b) İşçilerden ücret almayacaklarını, hizmetlerinin karşılığını yalnız işverenlerden isteyeceklerini, Kurumca onaylanmış bu sözleşmelerde gösterilen dışında, harç, masraf ve ücret alamayacaklarını,
- c) İşçilere işe başlamadan önce yapılacak iş, ücret ve diğer hususlar hakkında gerekli bilgileri vereceklerini,

ç) İşçilerin, konaklama yeri ile işyeri arasında uygun araçlarla güvenilir bir şekilde ulaşımının sağlanması hususunda işverenle birlikte doğrudan kontrol ve gözetim yapacaklarını,

d) Ücretlerin kararlaştırılan ödeme biçimine göre (günlük, haftalık, aylık, parça başına, götürü, vs.) işverence her işçinin kendisine ödenmesini sağlayacaklarını,

e) İşçilerin günlük brüt kazançlarının 4857 sayılı İş Kanununun 39 uncu maddesinde belirtilen asgari ücretin altında olmayacağını,

f) İşçilerin barınma yerlerini, yeme ve yatma durumlarını sağlığa ve barınma koşullarına uygun biçimde sağlamak için mahalli mülki idare amirlikleri nezdinde gerekli başvuruları yaparak takip etmeyi,

kabul ve taahhüt ederler.

Sözleşme düzenlenmesi

MADDE 12 – (1) Ücret ve çalışma koşulları ile karşılıklı yükümlülüklerin aracı, işveren ve işçiler arasında yazılı sözleşmelerle belirlenmesi zorunludur. Aracının olmadığı yerlerde sözleşme işveren ile işçiler arasında imzalanır. İşveren veya aracı Yönetmelik ekinde yer alan sözleşmelerin birer örneğini düzenleme tarihinden itibaren on iş günü içinde onaylanmak üzere Kuruma ulaştırmak zorundadır.

(2) İşçilerin günlük brüt kazançları, 4857 sayılı İş Kanununun 39 uncu maddesinde belirtilen asgari ücretin altında olamaz, ücretler kararlaştırılan ödeme biçimine göre işverence her işçinin kendisine ödenir.

Rapor verme

MADDE 13 – (1) Aracılar, yaptıkları çalışmalara ilişkin olarak yılda bir kez Kuruma rapor vermek zorundadır. Bu raporun içeriği ve biçimi ile verileceği tarih Kurumca belirlenir.

Aracılık belgesinin iptali

MADDE 14 – (1) Bu Yönetmeliğin;

a) 6 ncı maddesinde yazılı nitelikleri yitiren veya başlangıçta bu nitelikleri taşımadığı sonradan anlaşılan,

b) 10 uncu maddesi hükümlerine uymayıp aracılığı başkasına devreden,

c) 13 üncü maddesinde yer alan raporu iki kez süresi içinde vermeyen ve/veya raporda gerçeğe aykırı bilgi veren,

ç) 15 inci maddesine göre yapılacak denetim sonucunda aracılık yapmasında sakınca görülen veya iş bulduğu işçilerden ücret aldığı tespit edilen,

aracıların belgeleri Kurumca iptal edilir.

(2) Aracılık belgesi verilenler ve belgesi iptal edilenler Kurum tarafından yerel gazetede ve Kurum internet sitesinde duyurulur.

(3) Belgesi iptal edilen aracılar en az 1, en çok 3 yıl süreyle yeniden belge verilmez.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Denetleme

MADDE 15 – (1) Aracıların görevlerini, bu Yönetmelikte bildirilen hususlara uygun olarak yapıp yapmadıkları, Türkiye İş Kurumu ile mahalli mülki idare amirlerince denetlenir.

İdari para cezası

MADDE 16 – (1) Kurumdan izin belgesi almadan veya geçerlilik süresi sona eren aracı belgesini yeniletmeden tarımda iş ve işçi bulma aracılığı yaptığı tespit edilenler ile tarım işverenleri ve tarım işçileri ile Kurumda sözleşme imzalamayan ya da kurum dışında imzaladığı sözleşmeyi Kuruma süresi içinde ibraz etmeyenlere, eylem başka bir idari ihlal oluştursa dahi 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununun 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi uyarınca idari para cezası verilir.

(2) Kurumca istenen bilgi ve belgelerle, bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirtilen raporu vermeyenlere aynı Kanunun 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca idari para cezası verilir.

(3) Mahalli mülki idare amirlerince verilen emre aykırı hareket edenlere ise 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 32 nci maddesi uyarınca idari para cezası verilir.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

MADDE 17 – (1) 14/3/2004 tarihli ve 25402 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığına İzin Verilmesi ve Aracıların Denetimi Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

İlkokul mezunu olma şartının aranmaması

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihte “Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracısı” belgesi almış olanlardan, aracılık görevini devam ettirdikleri sürece “ilkokul mezunu” olma koşulu aranmaz.

Verilmiş aracı belgelerinin geçerlilik süresi

GEÇİCİ MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik yürürlüğe girmeden önceki mevzuat gereği alınan aracı belgeleri izin süresi sonuna kadar geçerlidir.

Yürürlük

MADDE 18 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 19 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı yürütür.

MEVSİMLİK TARIM İŞİ SÖZLEŞMESİ

SÖZLEŞMENİN KONUSU

Aşağıda tarafları ve yükümlülükleri belirtilen mevsimlik tarım işi sözleşmesidir.

SÖZLEŞMENİN TARAFLARI

İŞVEREN:

ADRES :

ARACI :

ADRES :

İŞVERENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

- 1- İşveren tarafından işçiye verilecek ücret;
 - a) Gündelik/ haftalık/ aylık TL.'dir.
 - b) Götürü TL.'dir.
 - c) Parça başı TL.'dir.
 - d) Diğer TL.'dir.
- 2- İşveren işçilere avans ödeyecektir/ödemeyecektir.
- 3- İşveren işçilere iklim koşulları, afet ve benzeri nedenlerle çalışılmayan günler için ücret ödeyecektir/ödemeyecektir.
- 4- İşveren, işçilerin iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri ile iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı her türlü önlemi alacaktır.
- 5- Aracının sözleşmeye taraf olmadığı durumlarda, işçinin çalıştığı günleri gösterir puantaj ve işçiye ödediği ücrete ilişkin kaydını tutacaktır.
- 6- İşveren, aracıya gidiş-dönüş yol masrafları için TL ödeyecektir.
- 7- İşveren, aracılık yapması ve bu sözleşmede yer alan yükümlülüklerini yerine getirmesi karşılığı aracıya TL ödeyecektir.
- 8- İşveren ve işçi sözleşmeyi kendi aralarında düzenledikleri takdirde sözleşmenin bir nüshası, onaylanmak ve ilgili birimindeki dosyada saklanmak üzere, imzalanmasından itibaren on iş günü içerisinde işveren tarafından İŞKUR İl Müdürlüğü'ne gönderilecektir.

ARACININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

- 1- Ekli listede adı geçen işçileri, işverenin
..... köyündeki/Mahallesindeki işinde
..... işlerini görmek üzere sağlayacaktır.

- 2- İşçinin çalıştığı günleri gösterir puantaj ve işçiye ödediği ücrete ilişkin kaydını tutacaktır.
- 3- İşçilerin, konaklama yeri ile işyeri arasında uygun araçlarla güvenilir bir şekilde ulaşımının sağlanması hususunda işverenle birlikte doğrudan kontrol ve gözetim yapacaktır.
- 4- İşçilerin barınma yerlerini, yeme ve yatma durumlarını sağlığa ve barınma koşullarına uygun biçimde sağlamak için mahalli mülki idare amirlikleri nezdinde gerekli başvuruları yapacaktır.
- 5- İşçi, işveren ve aracı arasında imzalanan sözleşmenin bir nüshası, onaylanmak ve ilgili birimindeki dosyada saklanmak üzere, imzalanmasından itibaren on iş günü içerisinde aracı tarafından İŞKUR İl Müdürlüğü'ne gönderilecektir.
- 6- Aracı bu işini yaparken Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliğinde yer alan diğer yükümlülüklerini de yerine getirecektir.

İŞÇİLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

- 1- İşçiler çalışmaya / / tarihinde başlayacaktır.
- 2- İşçiler tarım işini yaparken araziye, ürüne , tarım araç ve ekipmanlarına zarar vermemek için gereken itinaı göstereceklerdir.
- 3- İşçiler işveren tarafından bu sözleşmeye konu iş devam ettiği müddetçe geçerli mazereti olmaksızın işi bırakmayacak ve başka bir işyerinde çalışmayacaklardır.

Özel koşullar

.....

.....

.....

.....

.....

İş bu sözleşme üç/dört nüsha olarak düzenlenmiştir ve buna bağlı olarak taraflardan biri yükümlülüklerinden birini yerine getirmediği takdirdemahkemeleri/İcra Daireleri yetkilidir.

İŞVEREN	ARACI	İŞÇİ
		Sözleşmeyi imzalayan işçilere ait liste sözleşme ekinde yer almaktadır.

EK: Çalışanlar Listesi**MEVSİMLİK TARIM İŞİ SÖZLEŞMESİNE TARAF OLAN İŞÇİLERİN LİSTESİ**

	İşçinin TC Kimlik Numarası	Adı Soyadı	Çalışmaya Başladığı Tarih	İmza
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				

Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliği

Çocuk İşçiliğinin Önlenmesine ve Düzenlenmesine Dair Yasal Çerçeve

Çocuk işçiliğinin önlenmesine ve düzenlenmesine dair uluslararası ve ulusal mevzuat aşağıdakileri içermektedir:

- Sözleşmeler ve izleme raporları
 - Çalışmaya İlişkin Temel Haklar ve İlkeler ILO Bildirgesi
 - En Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler 182 sayılı ILO Sözleşmesi
 - İstihdamda Asgari Yaşla İlgili 138 sayılı ILO Sözleşmesi
 - BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme
 - ILO 2. Küresel Raporu, Mayıs 2006
- Kanun – Yönetmelik
 - İş Kanunu
 - Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu
 - Temel Eğitim Kanunu
 - Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
 - Sanayi, Ticaret ve Tarımdan Sayılan İşlerde İşçilerin Çalışma Koşulları Hakkında Yönetmelik
 - Tarımdan Sayılan İşlerde Çalışan İşçilerin Çalışma Koşulları Hakkında Yönetmelik
 - Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği
- Genelge - Tebliğ
 - Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Başbakanlık Genelgesi, 2010/6.

Kayısının çekirdeğinin çıkarılmasına 'patik' denilmektedir. Patik yapan işçiler, 26 Temmuz 2013, Malatya

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Genelgesi (2012-20)
- MEB Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri ile İlgili Genelge (2011-25)
- Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalışacak İşçilerin Mesleki Eğitimlerine Dair Tebliğ

Bu mevzuata göre; her çocuk, ekonomik sömürden ve eğitime zarar verebilecek bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişimi açısından zararlı olabilecek nitelikte olan her türlü tehlikeli işlerde çalıştırılmaktan, korunma hakkına sahiptir.

Bu mevzuat ayrıca, mevsimlik gezici tarım işçiliğini, *çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri* kabul etmekte ve mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk çalıştırılmasını aşağıdaki kurallara tabii kılmaktadır:

- 17 yaşını bitirmiş olması,
- İşin, çocuğun düşme ve yaralanma tehlikesinin olmayacağı, meyve, sebze ve çiçek toplama işlerinden olması,
- Çocuğun ve genç işçinin işe yerleştirilmesinde ve çalışması süresince güvenliği, sağlığı, bedensel, zihinsel, ahlaki ve psikososyal gelişimi, kişisel yatkınlık ve yeteneklerinin dikkate alınıyor olması,

- Çocuk ve genç işçiler için okula devam edenlerin okul başarılarına engel olmayacak biçimde olması,
- Çocuk ve genç işçilerin tecrübe eksikliği, mevcut veya muhtemel riskler konularında bilgisizlik veya tamamen gelişmiş olmamalarına bağlı olarak gelişmelerini, sağlık ve güvenliklerini tehlikeye sokabilecek herhangi bir riske karşı korunmalarının temin edilmiş olması.

Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliği

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 02 Nisan 2013 tarihinde yayımlanan Çocuk İşgücü Anketi¹ sonuçlarına göre; Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 15 milyon 247 bindir. 6-14 yaş grubunda 292 bin çocuk; 15-17 yaş grubunda ise 601 bin çocuk ekonomik faaliyetlerde² çalışmaktadır. Çalışan çocukların yüzde 44,7’si (399 bin) tarım sektöründe çalışmaktadır ve 2006 yılı ile karşılaştırıldığında tarımda çalışan çocuk sayısı artmaktadır.³ Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi’nin yaptığı araştırmaya göre ise (2009) tarla ve bahçede çalışan çocuk işçi oranı, erkeklerde yüzde 45,7, kızlarda yüzde 69,6’dır.⁴

Mevsimlik gezici tarım işlerinde çalışan çocukların sayıları tam olarak bilinmemekle birlikte, resmî tahminlere göre yaklaşık 350 bin kişi mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışmakta, yani yılın belirli dönemlerinde tarım işçisi olarak çalışmak için sürekli olarak yaşadıkları yerleşimlerinden ayrılıp, başka yerlere göç etmektedir.⁵ Bu rakama bakılarak, sadece mevsimlik tarım göçünden yarım milyon insanın etkilendiğini söylemek gerçek dışı olmaz. Bu rakama, göç etmeden, kendi bölgesinde mevsimlik mahalli tarım işçisi olarak çalışanlar da katıldığında, konudan etkilenen kişi sayısının katlanarak bir milyona yaklaştacağı düşünülebilir. Buradan hareketle, mevsimlik gezici tarım işçiliğinden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen çocuk sayısının da yüz binleri bulduğu söylenebilir.⁶

1 Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları 2012, TÜİK, Ankara.

2 **Ekonomik faaliyetlerde çalışanlar (İstihdam edilenler):** Referans haftası süresince herhangi bir gün en az 1 saat süresince ücret, kar veya ailenin kazancı için aile işletmelerinde ücretsiz olarak çalışanlar ile işi olanlardan; çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan ancak işleri ile ilişkileri devam eden kişileri kapsar.

3 DİSK-AR Çocuk İşçiliği Raporu 2013.

4 123 bin Çocuk Okula Gitmiyor, Araştırma Notu 09/33, BETAM, 2009.

5 Kalkınma Atölyesi Kooperatifi’nin yaptığı araştırma kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından paylaşılan ve 2010 yılı için valilikler tarafından bildirilen rakamlardır.

6 Özsel Bebeli (2012): Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuklar: Sorun Analizi ve Politika Önerileri, Kalkınma Atölyesi, Ankara.

Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çalışmanın Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam koşullarıyla ilgili Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun desteğiyle Harran Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen bir araştırma,⁷ barınma alanlarında hijyen koşullarının eksikliği, çocukların eğitimden uzun süre uzak kalmaları, beslenme ve sağlıklı gelişiminin takip edilmemesine bağlı gelişim bozuklukları, tarım ilacı vb. kimyasallara maruz kalmaya bağlı sağlık sorunları, kaza sonucu yaralanma ve ölüm gibi birçok risk faktörünün bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Ücret karşılığı mevsimlik gezici tarım işlerinde çalışan veya ailesiyle mevsimlik olarak göç eden çocuklar olumsuz barınma koşulları ve ağır çalışma şartlarıyla yetersiz beslenmeden dolayı birçok geçici ve kalıcı sağlık sorunuyla karşılaşmakta, eğitim sürecinden kopmakta, kazalarda yaralanabilmekte, hatta yaşamını yitirebilmektedir.

Kayıp hasadı için gelen ailelerin yaşadığı çadır alanı (26 Temmuz 2013, Malatya)

Kısa dönemde çocuğun sağlık ve eğitim konuları başta olmak üzere maruz kaldığı tüm bu olumsuzluklar, uzun dönemde geri döndürülmesi güç sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bireyin çocukken eğitim sürecini erken terk etmiş olması yoksulluk ve yoksunluk halinin devam etmesine neden olmaktadır. Çocukken tarım işçisi olarak çalışmak veya mevsimlik tarım göçüne katılmak, çocuğun şiddet, ihmal, istismar ve toplumsal dışlanma açısından kırılganlığını da artırır.

⁷ Harran Üniversitesi (2012): Mevsimlik Tarım İşçilerinin ve Ailelerin İhtiyaçlarının Belirlenmesi Araştırması, Ankara.

bilmekte, buna bağılı olarak duygusal ve toplumsal gelişimini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir.⁸

Kayısı hasadında aileler, bahçelere kurulan çadırlarda yaşamaktadır. Kayısı hasadı Haziran – Temmuz gibi sıcak aylarda yapılmakta ve toplanan kayısının dayanıklılığını arttırmak üzere kükürt kullanılmaktadır. Ailelerin dağınık biçimde kalması çocukların üretim sürecine informal biçimde çok küçük yaşlardan itibaren katılmasına, bütün gün güneş ışığına maruz kalmasına, bazen de islim odasına girdikleri takdirde kükürt solumasına neden olmaktadır. Çalışan ailelerin, bahçe sahibi ve bahçenin bulunduğu köyde yaşayanlarla sınırlı ilişki kurmaları, çocukların da sosyal izolasyona ve ayrımcı muameleye maruz kalmalarına neden olabilmektedir.

Ailelerin bahçelere dağılmış biçimde yaşamaları çocukların aile hekimliği sistemi içerisinde takibini de zorlaştırmaktadır.

Kayısı bahçesi, Malatya

8 Özsel Beleli (2012): Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuklar: Sorun Analizi ve Politika Önerileri, Kalkınma Atölyesi, Ankara.

Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği İzleme:

[illegible]

Bitkisel Üretimde Mevsimlik Gezici Tarım İşlerinde Çocuk İşçiliğiyle Mücadele - Malatya Çalıştayları

MALATYA ÇALIŞTAYI - I

Bitkisel üretimde mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk işçiliğinin önlenmesi amacıyla 26-27 Temmuz 2013 ve 11 Haziran 2014 tarihlerinde Malatya’da ilgili meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerin katılımıyla (Ek 1, Ek 2) “Mevsimlik Tarım Göçünde Çocuk İşçiliği ile Yerel Düzeyde Mücadele” çalıştayları düzenlenmiştir. Bu çalıştaylarda sorunun boyutu tartışılmış, katılımcıların uygulamaya ve çözüme dair görüş ve önerileri alınmış ve geleceğe yönelik planlamalar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca kayısı bahçelerine düzenlenen saha gezisiyle katılımcılar çocuk işçiliği sorununu yerinde incelemişlerdir. Bu bölümde çalıştay katılımcılarının mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk çalıştırılması sorununa ve bu sorunun önlenmesine dair görüşlerine, çözüm önerilerine ve planlarına yer verilmiştir.

Çalıştaylarda sorunun mevcut durumuna dair dile getirilen görüşlere göre;

- Kayısı hasadı için Malatya iline yaklaşık 80-100 bin mevsimlik gezici tarım işçisi geldiği bildirilmektedir. Bu işçilerin ne kadarının 18 yaş altı çocuk olduğu bilinmemektedir.
- 11 yaşın üstündeki çocuklar aileleriyle birlikte bahçelerde çalışmaya gitmekte ve günlük ortalama 20 TL ücret almaktadırlar. Yetişkinler için günlük yevmiye 32-33 TL’dir.
- 11 yaşın altındaki çocuklar ise ya aileleriyle birlikte kayısı bahçesine gitmekte ve orada zaman geçirmekte ya da çadırda bir yetişkin ile birlikte kalmaktadırlar.

Sorun ve Çözüme Dair Görüşler

Malatya Çalıştayı’na katılan temsilcilerin mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk çalıştırılması sorununa ve bu alandaki uygulamalara dair dile getirdikleri görüşler şu şekildedir;

- Sorunun temel kaynağı ailelerin refah düzeylerinin düşüklüğüdür. Çocukların aileleriyle birlikte çalışmalarının ardında yatan sebepler ise bir yandan bu ekonomik ihtiyaçtan (aileler çocuklarını gelir kaynağı olarak görüyorlar) ve daha çok para kazanma talebinden kaynaklanırken, diğer yandan ise ailelerin çocukları kendi sosyo-ekonomik koşullarına alıştırmaya isteğidir. Bir başka deyişle, çocuğun çalışması sadece ekonomik ihtiyaçtan kaynaklanmamakta, aynı zamanda ailenin ortamına uyum sağlaması için de gerekli görülmektedir. Bu da sorunun sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyolojik bir sorun olduğunu göstermektedir.
- Bir başka sorun kaynağı toplumsal bilinç ve duyarlılık eksikliği.
- Çocukların çalıştırılmaması konusunda aile içinde fikir birliğine varılması gerekir. Aksi takdirde çalışmayan çocuk aşağılanabilir ve kendini işe yaramaz hissedebilir.
- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşadığı önemli sorunlardan biri, birinci basamak sağlık hizmetlerine ulaşma konusunda yaşadıkları sıkıntıdır. Bu aileler arasında pek çok yenidoğan ve bebek bulunmasına rağmen, bunların hangi sağlık birimince takip edilebildiği hakkında bir bilgi verilememektedir. Ayrıca ailelerin tedavi için gerekli olan ilaç ücretlerini karşılamada yaşadığı güçlükler de özellikle çocuklar açısından büyük risk oluşturmaktadır.
- Mevsimlik gezici tarım işçileri birçok sorunun yanında iş kazalarının mağduru da olmaktadır. Kayısı hasadında özellikle ağaç sallama aşaması tehlikelidir. Çalışma sırasında yeterince koruyucu önlem alınmadığı için hem yetişkinler hem de çocuklar kazalardan zarar görmekte, ancak bu kazaların kayıtları tutulmamakta veya iş kazası olarak kaydedilmemektedir.
- Mevsimlik gezici tarım işçilerinde çalışanlar “işçi” statüsünde bile kabul edilmemektedir. Bu yüzden mevsimlik gezici tarım işlerinde çalışan ailelerin, primi işveren tarafından ödenen, herhangi bir sosyal güvenceleri bulunmamaktadır.

Çözüm Önerileri

Merkezi ve Yerel Düzeyde Kamu Kurumları Tarafından Yapılması Gerekenler

Çalıştay katılımcıları, mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik esas sorumluluğun kamu kurumlarında olduğunu dile getirmişlerdir. Bu kapsamda merkezi ve yerel düzeyde yapılması gerekenlere dair aşağıdaki 10 öneri öne çıkmıştır:

1. Kamu spotları oluşturulması ve özellikle çocuk işçiliğinin olduğu ürünlerin tüketilmemesi konusunda toplumsal bilincin ve duyarlılığın artırılması.
2. Yerel düzeyde mevsimlik işçi göçü kayıt ve izleme sisteminin kurulması.
3. Valilikler ve yerel yönetimler tarafından denetim mekanizmaları oluşturulması, çocukları çalıştıran aileler ve bahçe sahipleri için yaptırımların güçlendirilmesi.
4. Tarım araçlarının belgelendirilerek istihdam kurumu gibi çalıştırılmaları, böylece çocuk çalıştırılmasının denetlenmesi.
5. Malatya'da geçici bir süre için gelen ailelerin başvurabilecekleri ve bilgilendirilmelerini sağlayacak geçici büroların oluşturulması.
6. Ailelerin barınma koşullarının iyileştirilmesi için merkezi konaklama yerlerinin yapılması veya bahçe içinde kalacak yerlerin standartlara uygun şekilde düzenlenmesi. Örneğin uygun koşullardaki çadırların muhtarlar tarafından zimmetlenmesi ve bahçe sahiplerinin muhtarlardan çadır temin etmesi. Çocukların ve ailelerinin bu yerlerde kalmalarının sağlanması.
7. Konaklama yerlerinde çocuklara yaş gruplarına göre eğitim ve bakım hizmetleri sunulması. Benzer şekilde hasat mevsiminde boş olan okullarda çocuklara yönelik eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi.
8. Özellikle sağlık ve eğitim konularında sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve 18 yaşına kadar tüm çocukların ücretsiz sağlık hizmetleri hakkının uygulamaya yansıtılabilmesi.
9. Hem sağlık taraması yapacak hem de ailelerin yaşam koşullarını denetleyecek gezici aile hekimlerinin görevlendirilmesi.
10. METİP kapsamında yürütülen projelerden iyi uygulama örneklerinin seçilip Malatya ile paylaşılması.

Yerel Düzeyde Meslek Örgütleri, STK'lar ve Üniversite Tarafından Yapılabilecekler

Çalıştaylara katılan meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve akademisyenlerin Malatya'da mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk çalıştırılmasının önlenmesine yönelik kendilerinin yerel düzeyde işbirlikleri oluşturarak yapabileceklerine ilişkin önerileri aşağıdaki beş başlıkta toplanmıştır;

1. **Savunu:** Kamu kuruluşlarının bu konuda bir önceki bölümde belirtilen çözüm önerilerini hayata geçirmesini sağlamak için savunü çalışmaları yapılabilir.
2. **Durum araştırması:** Malatya’da mevsimlik gezici tarım işçiliğinin durum raporunun hazırlanması yerel düzeyde yapılacakların başında gelmelidir.
3. **Etki araştırması:** Kayısı hasadının değişik aşamalarında oluşan sağlık risklerinin özellikle uzun vadeli etkileri konusunda araştırma yapılması (örneğin üniversite tarafından kükürdün üretim aşamasındaki sağlık etkilerinin araştırılması) faydalı olur.
4. **Standart belirlenmesi ve ihtiyaç analizi:** Kayısı hasadı için mevsimlik çalışmaya gelen ailelerin ve çocuklarının çalışma ve yaşam koşullarında dair standartların belirlenmesi ve bu standartlar ışığında ihtiyaçlarına dair hızlı bir ihtiyaç analizi yapılması hem savunü çalışmalarına destek olacak hem de gerekli hizmetlerin planlanmasına katkı sağlayacaktır.
5. **Duyarlılık arttırıcı çalışmalar:** Çocuk işçiliği ve çocuk işçiliğinin bulunduğu ürünler konusunda toplumsal duyarlılığı arttıracak faaliyetler düzenlenebilir. Aynı zamanda, kayısı hasadında çocuk emeğinin olmadığına sertifikalandırılması da hem üreticilerin hem de tüketicilerin bilinçlenmelerini sağlayacak ve çocuk çalıştırılmasının önlenmesine katkı sağlayacaktır.

Yerel Eylem Planı Hazırlanması

Malatya’da kayısı hasadında çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve akademisyenlerin yapabileceklerine dair yukarıda özetlenen önerilerin hayata geçirilmesi için çalıştay katılımcıları yerel düzeyde bir komisyon kurulmasını önermişlerdir.

Bu komisyon, yukarıda belirtilen beş temel faaliyet alanında yapılacakları planlamak (iş tanımları, sorumluluklar, zaman planı vb.) üzere bir eylem planı hazırlayacak ve uygulayacaktır.

Ayrıca, izleme ve kayıt sistemi kurulması, denetim mekanizmalarının geliştirilmesi, ailelerin bilgilendirilmesi, yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik hizmet sunumu gibi kamu kurumları tarafından yapılması gerekenler konusunda valilikle işbirliği yapılması ve bu konularda ortak projeler hazırlanarak fon yaratılması planlanmıştır.

Hazırlanacak yerel eylem planında aşağıdaki konuların dikkate alınması önerilebilir:

1. Mevsimlik gezici tarım işçiliğine duyulan ihtiyaç, bu insanların il ekonomisine katkısı konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi,
2. Çocukların bahçeden uzak tutulması, aynı zamanda eğitim ve gelişimlerini destekleyecek faaliyetlere katılmasını sağlayacak hizmetlerin sunulması,
3. Beslenme ve tıbbi bakım desteğinin sağlanması.

MALATYA ÇALIŞTAYI - II

11 Haziran 2014 tarihinde düzenlenen ikinci çalıştayda, mevsimlik gezici tarım işlerinde çocuk çalıştırılması sorununa dair ilk çalıştayda görüşülen konuların bir özeti sunulmuş ve katılımcılar ile genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu kapsamda, aşağıdaki görüşler dile getirilmiştir:

- Sorunun çözümü zihniyet değişikliğine dayanmaktadır. Malatya’da bahçe sahiplerinin kendi çocuklarını bile çalıştırabiliyor olması, çocuk işçiliğinin çocukların sağlığı ve gelişimi üzerindeki olumsuz etkileri konusunda yeterli farkındalığın olmadığını göstermektedir.
- Sorunun çözümünde etkili olabilecek tarafların gerekli ilgi ve duyarlılığı göstermiyor olması da çözümü zorlaştırmaktadır.
- Sorunun diğer bir boyutu da çocuk işçiliğinin ve ailelerin yaşam koşullarının yeterli şekilde denetlenmemesidir.

Genel değerlendirmenin ardından, bir önceki çalıştayda karar verildiği şekilde yerel düzeyde bir komisyon oluşturulmuş (bkz. Tablo 2) ve bu komisyon tarafından uygulanacak eylem planının ilk adımları belirlenmiştir (bkz. Tablo 3).

Tablo 2: Yerel Komisyon Üyeleri

Mevcut kurumlar	Yerel komisyona davet edilecek kurumlar
- Malatya Kayısı Üreticileri Derneği - Malatya Köy ve Muhtarlar Derneği - İnönü Üniversitesi Sosyoloji Bölümü - Tüketici Hakları Derneği Malatya Şubesi - Malatya Sivil Toplum Örgütleri Birliği - Eğitim-Sen Malatya Şubesi - Sağlık-Sen Malatya Şubesi - Kayısı Araştırma İstasyonu Müdürlüğü	- Türk Tabipler Birliği - Malatya Barosu - İnsan Hakları Derneği Malatya Şubesi - Mazlum-Der Malatya Şubesi - Türk-İş Malatya İl Temsilciliği - Belediye - Ziraat Mühendisleri Odası Malatya Şubesi - Aktif olan köy ve ilçe dernekleri - İnönü Üniversitesi (Sosyoloji, Halk Sağlığı ve Ziraat Bölümleri) - Malatya Ticaret Odası - Esnaf ve Sanatkarlar Odası - Yeşilyurt Ziraat Odası - Battalgazi Ziraat Odası - Kayısı Tanıtım Vakfı - Malatya Kent Konseyi

Tablo 3: Çalışma Planı

Aktivite	Sorumlu	Zaman
"Malatya'da Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Çocuğun Durumu" konusunda kısa bir bilgi notunun hazırlanması	Eğitim-Sen Malatya Şubesi	Haziran 2014 Temmuz 2014
Bilgi notunun grupla paylaşılması ve geri bildirim alınması	Tüketici Hakları Derneği Malatya Şubesi	
Tüm ilgili taraflarla geniş katılımlı bir toplantı düzenlenmesi ve geleceğe yönelik yapılacak çalışmaların planlanması	Tüketici Hakları Derneği Malatya Şubesi	Ağustos 2014 Eylül 2014

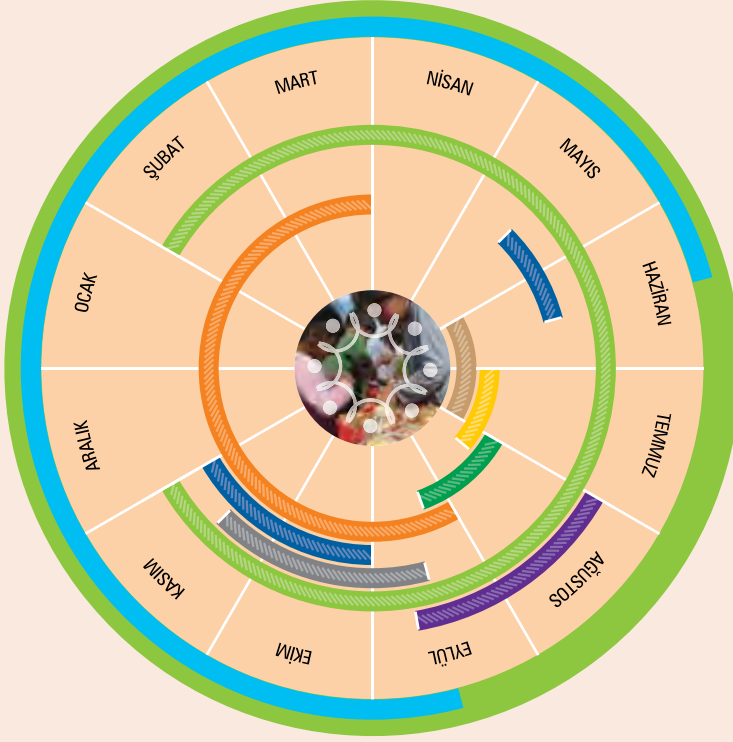
Ek-1: Malatya 1. Çalıştayı'na Katılan Kurum ve Kişiler (26-27 Temmuz 2013)

KATILIMCILAR	KURUMU
Hanifi Hakverdi	Malatya Kayısı Üreticileri Derneği
Ali Seydi Yücekaya	Malatya Köy ve Muhtarlar Derneği
Abdullah Erdoğan	Kayısı Araştırma İstasyon Müdürlüğü
Talip Yiğit	Kayısı Araştırma İstasyon Müdürlüğü
Ali Ekber Baytemur	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Malatya Şubesi
Dr. Ali Yalçın	Malatya Tabipler Odası
İsmail Kavak	Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası Malatya Şubesi
Ömer Tuncal	Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası Malatya Şubesi
İbrahim Taş	Sağlık Emekçileri Sendikası
Zuhal Güler	Sağlık Emekçileri Sendikası
Özge Öztürk	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Ek-2: Malatya 2. Çalıştayı'na Katılan Kurum ve Kişiler (11 Haziran 2014)

KATILIMCILAR	KURUMU
Hanifi Hakverdi	Malatya Kayısı Üreticileri Derneği
Ali Seydi Yücekaya	Malatya Köy ve Muhtarlar Derneği
Tarık Kaya	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Malatya Şubesi
Ünal Şentürk (Doç. Dr.)	İnönü Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Zuhal Dişer	Tüketici Hakları Derneği Malatya Şubesi
Murat Cengiz	Malatya Sivil Toplum Örgütleri Birliği
Talip Yiğit	Kayısı Araştırma İstasyon Müdürlüğü
Ahmet Aslan	Kayısı Araştırma İstasyon Müdürlüğü
Ali Ekber Baytemur	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Malatya Şubesi
Rıza Çağatay	Kalkınma Atölyesi

MEVSİMLİK GEZİCİ TARIM İŞÇİLİĞİNİN AYLARA VE ÜRÜNLERE GÖRE DAĞILIMI

- 15 EYLÜL OKUL AÇILIŞ
15 HAZİRAN OKUL KAPANIŞ
- ÜZÜM HASADI
- ÖRTÜALTI SERACILIK
SEBZE ÜRETİMİ VE HASADI
- PAMUK HASADI
- ŞEKERPANCARI ÜRETİMİ VE HASADI:
15 MAYIS - 15 HAZİRAN ÇAPALAMA
1 EKİM - 30 KASIM HASAT
- NARENCİYE HASADI
- FINDIK HASADI
- KAYISI HASADI
- BAKLİYAT KİMYON HASADI

MEVSİMLİK
GEZİCİ TARIM
İŞLERİNDE
ÇOCUK
İŞÇİLİĞİNİN
OLDUĞU
ÜRÜNLER

Nohut
Fasulye (kuru)
Tütün
Şeker pancarı
Pamuk (kütü)
Ayçiçeği
Susam
Soğan (kuru)
Patates
Lahana (beyaz)
Marul (kıvrıcık)
Marul (aysberg)

İspanak
Kavun
Karpuz
Kabak (sakız)
Hıyar
Patlıcan
Domates
Biber (dolmalık)
Biber (sivri)
Biber (salçalık)
Kırmızı biber
Fasulye (taze)

Bezelye (taze)
Barbunya fasulye (taze)
Soğan (taze)
Havuç
Turp (kırmızı)
Karpuz (örtüaltı)
Hıyar (örtüaltı)
Patlıcan (örtüaltı)
Domates (örtüaltı)
Biber (örtüaltı)
Antep fıstığı
Fındık

Kayısı
Kiraz
Vişne
Nar
Üzüm
Greyfurt (altıntop)
Limon
Mandalina
Portakal
Kimyon
Mercimek